

AR. GÖR. ENES ERSÖZ'ÜN ADALET DERGİSİ'NDE YAYINLANAN "BAŞIBOŞ SOKAK KÖPEKLERİ" İLE İLGİLİ MAKALESİNDEKİ SORUNLAR ÜZERİNE

Doç. Dr. Serkan Köybaşı*

Giriş

Bilim diyalektik bir şekilde ilerler. Ortaya atılan bir fikir, başkaları tarafından eleştirilir ve böylece kendi antitezini üretir. Bu ikisinden, yani tez ve antitezden, sentez doğar. Bu doğan sentez aslında yeni bir fikirdir. Dolayısıyla, o da kendi antitezini üretir ve böylece bilim ve insanlık gelişir. Bu durum, fen bilimleri için olduğu kadar sosyal bilimler (*humanities*) için de geçerlidir.

Bunun akademik camiadaki bir yansıması yayınlanan bir kitap veya makale ile ilgili "görüş yazısı" veya "eleştiri" yazma geleneğidir. Batı akademisinde oldukça yaygın bir gelenek olan bu uygulama ne yazık ki Türkiye'de oldukça ender olarak görülür. Bunun nedenleri ve sonuçları ayrıca düşünülmesi ve tartışılması gereken bir konu olmakla birlikte, bu yazının amacı, bilimin ilerlemesinde önemli bir araç olan bu uygulamanın Türkiye'de de artması için bir katkı sunmaktır.

Bu amaç doğrultusunda, Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Görevlisi Enes Ersöz'ün Adalet Dergisi'nin 2025 yılının başında basılmış ve internet ortamında herkesin ücretsiz şekilde erişimine açık olan 74. Sayısı'nda yayınladığı "Başiboş Sokak Köpekleri Sorununa Hukuki Bir Çözüm Önerisi: Yaşama Hakkı Zarar Gören İnsanlar Bakımından Devletin Pozitif Yükümlülüğü" adlı makalesinde gözlemlediğim sorunlara dikkat çekmek istiyorum. Bunu yaparken önce genel sorunlara, sonrasında atıflarda görülen sorunlara ve maddî hatalara değineceğim, en sondaysa yazarın iddialarını gerekçelendirmede yaşadığı sıkıntılardan bahsedeceğim.

I. Genel Sorunlar

Sayın Ersöz'ün makalesinde genel olarak yazım ve atıf kurallarına uyulmuştur. Bununla birlikte, bu konuda yazılmış bir makalede görülmesi şaşırtan çeşitli hatalar da bulunmaktadır. Bunlardan biri, aslında belli şartlar altında yardımcı

* Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Başkanı

ölüme ilişkin bir insan hakkı kavramı olan, ancak hayvanların tıbbî yollarla ve acısız şekilde öldürülmesi (uyutulması) için de kullanılan “ötanazi” kelimesinin, tüm makale boyunca ve defalarca “ötenazi” şeklinde yazılmasıdır. Söz konusu kelime Türkçeye İngilizce “*euthanasia*” kelimesinden geçmiştir. Bu kelimenin kökeni ise Yunanca “iyi, güzel” anlamına gelen “*eu*” ve “ölüm” anlamına gelen “*thanatos*” kelimelerinin birleşimidir. Dolayısıyla, kelime “öte” ve “nazi” kelimelerinin değil, “ö” ve “tanazi” kelimelerinin birleşimidir. Halk arasında ve bazı basın-yayın kuruluşlarında görülen bu yanlış kullanımın akademik bir makalede ve üstelik Hayvanların Korunması Kanunu’nda değişiklik yaparak kavramı Türk mevzuatına dahil eden ve makalede de bahsi geçen 7527 Sayılı Kanun’da kelimenin doğru şekilde yazılmış olmasına rağmen sürdürülmesi anlaşılır değildir.

A. Sorunun Adlandırılmasına İlişkin Sorun

Ne yazık ki makaledeki sorunlar burada bitmemektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki her ne kadar yazar makalesinin başlığında bir soruna “hukukî bir çözüm önerisi” getirme iddiasında olsa da sorun olarak belirttiği “başiboş sokak köpekleri” hukuksal bir terim değildir. Ne 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nun ilk halinde ne de 30 Temmuz 2024 tarihinde değiştirilmiş halinde böyle bir terim bulunmaktadır. Yazar bu durumu, Giriş bölümünün son paragrafında “*halk arasında konu ile ilgili tartışmanın bu terim çerçevesinde yapıldığı*” ve “*konuya ilgi duyanların yapacağı elektronik aramalarda çalışmaya hızlı erişimi sağlamak amacıyla*” yaptığını açıklamaktadır.

Bu ikisi de akademik bir çalışmada kullanılabilecek açıklamalar değildir. Hukuksal bir makalede hukuksal terimlerin kanunlarda ve (varsa) yönetmeliklerde yazıldığı şekilde kullanılması gerekir. Halkın o konuyu kendi arasında ne şekilde konuştuğu akademisyeni bağlamaz. Gerçek bir bilim insanı, halk arasındaki yanlışları tekrarlamak yerine topluma doğruyu göstererek öncü olmalıdır. Bu nedenle, nasıl ki akademik bir makalede seks işçileri yerine halkın daha çok kullandığı “*ahişe” veya “*rospu” ya da LGBTİ+ kişiler yerine halkın daha çok kullandığı “*bne” denemezse, sahipsiz hayvanlar yerine de “başiboş sokak köpekleri” denemez.

Kaldı ki yazarın iddia ettiği gibi “güncel tartışmalar özellikle bu kavram üzerinden” de yürütülmemektedir. Hem ülkemizde hem de yurtdışında bu konudaki akademik tartışmalarda “sokak köpekleri,” sokakta yaşayan hayvanlar,” “özgür dolaşan hayvanlar” ve elbette “sahipsiz hayvanlar” terimleri

kullanılmaktadır. Yazarın bazı medya ve basın-yayın organlarındaki tartışmalar yerine akademik seviyedeki tartışmaları takip etmesi ve referans alması gerekirdi.

Makalenin başlığında bu hukuk dışı terimin kullanılmasının “elektronik aramalarda” üstte çıkmak amacıyla tercih edildiği gerekçesine ise söyleyecek söz bulmakta zorlanıyorum. Bir bilim insanı böyle yollarla değil, yazdıklarının niteliğiyle ön plana çıkmalıdır. Ancak, aşağıda açıklamaya çalışacağım şekilde, makalenin geri kalanında karşımıza çıkan sorunlar bu olasılığı oldukça daraltmaktadır.

Örneğin daha Özet kısmının ilk cümlesinde yazar “*Sahipsiz köpekler Türkiye’de sokak hayvanları açısından önemli bir sorun haline gelmiştir.*” cümlesini kurmaktadır. Buradan çıkan anlam, sokak köpeklerinin insanlar için değil, diğer sokak hayvanları için sorun oluşturduğudur. Makalenin başlığıyla uyumlu olmayan bu ilk cümle “acaba başka bir şey mi ifade edilmeye çalışılmış?” diye sorgulandığında Özet’in İngilizce çevirisine başvurmak akıllıca görünmektedir. Ancak orada da “*Stray dogs have become an important problem for stray animals in Turkey.*” cümlesiyle karşılaşmakta. Dolayısıyla, yazarın Türkçe ilk cümlesinde bir sorun olmadığı, gerçekten sokakta yaşayan köpeklerin diğer sokak hayvanları için sorun teşkil ettiğinin ifade edildiği görülmekte. Ancak makalenin içerisinde bu cümlemin açıklaması olarak kabul edilebilecek herhangi bir iddia, istatistik veya çözüm önerisi bulmak mümkün olmamakta.

B. Ölenlerin Yaşam Hakkının Korunması Çelişkisi

Makalenin yine Özet kısmında dikkat çeken cümlelerden biri de “*Sokak hayvanlarının saldırısı nedeniyle hayatını kaybeden insanların yaşam hakkının korunması*” için konunun yasal şekilde düzenlenmesi talebi. Eğer bir kişi hayatını kaybetmişse artık o kişinin yaşam hakkı korunamaz çünkü korunacak bir yaşam hakkı kalmamıştır. Ölen bir kişiyle ilgili olarak artık “yaşam hakkının korunmasından” değil, “yaşam hakkının ihlal edilmesinden” bahsedilebilir.

Sayın Ersöz’ün yine Özet’teki bir diğer ilginç cümlesi de “*Yaşama hakkına saldırının yegâne kaynağı olan artan hayvan popülasyonunu kontrol altına alacak*” tedbirleri talep ettiği cümle. Bu ifadeden anlaşılan, Türkiye’de herkesin sadece sokak köpekleri tarafından öldürüldüğü anlamı çıkmakta. Bir başka deyişle ülkemizde kimse barışçıl mitinglerde engellenemeyen intihar saldırılarında, orduya ait savaş uçaklarından atılan bombalarla, denetimsiz madenlerde, otel yangınlarında, başına gelen gaz fişegiyle veya anayasal hakkını kullanırken arka sokakta yediği dayak

nedeniyle ölmekte, tüm ölümlerin sorumlusu “kontrol altına alınamayan köpekler.” Yazar da muhtemelen bu görüşte değil, ancak yazdığından bu anlaşılmakta.

II. Atıflardaki Sorunlar ve Maddi Hatalar

Bu yazıma ve kurulan cümlelere ilişkin sorunların dikkatsizlikten veya yorgunluktan kaynaklanması elbette mümkün. İnsan, kendi yazdığını bir dış göz olarak okuyamayabiliyor ve bazen bize anlamlı gelen bir cümlenin başkaları tarafından nasıl farklı şekilde algılanabileceğini göremeyebiliyor. Bunlar kabul edilebilir sorunlar. Ancak, akademik bir dergide yayınlanan bir makalede bilimsel atıf kurallarına uyulması ve bilgi hatası olmaması gerekir. Ne yazık ki Sayın Ersöz'ün makalesinde ikisine de rastlanmakta.

A. “Kanun Kalitesi” Kavramıyla İlgili Sorun

Sayın Ersöz'ün makalesinin I. Kısımının en sonundaki paragrafta (Adalet Dergisi, s. 701), kanaatimce, büyük bir kargaşa hakimdir. Bunun başlıca nedeni, “kanun kalitesi” kavramının tam olarak anlaşılamamış olmasıdır. Bunun hemen öncesindeyse, devletin önleme sorumluluğuyla usul sorumluluklarının karıştırılmasından kaynaklanan bir kafa karışıklığı dikkati çekmektedir.

Yazar, bu paragrafın başında, devletin “usuli yükümlülüklerinin” yerine getirilip getirilmediğiyle ilgili olarak “*bir başka deyişle bu hayvanların saldırıları neticesinde yaşamını yitiren ya da zarar gören kişiler bakımından, bu tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik yasal düzenlemeler önem arz etmektedir.*” cümlesini kurmaktadır. Ancak, bir tehlikenin bertaraf edilmesi bir usul yükümlülüğü değildir. Usul yükümlülüğü yargı önüne taşınmış bir olayda adil yargılama ilkelerinin ve hakkının düzgün şekilde işletilmesiyle ilgilidir. Örneğin, evinize hırsız girmiştir. Soruşturma ve -eğer hırsız yakalanırsa- yargılama sürecinde devletin yargı organları aracılığıyla adil bir yargılama yapması ve zararınızı tazmin etmesi halinde bu yükümlülük yerine getirilmiş olur. Devletin, genel olarak asayiş sağlama gibi bir görevi olduğu kabul edilse bile evinize hırsızın girmesini engellemek gibi bir yükümlülüğü yoktur çünkü bu gerçekçi değildir. Aynı durum, sokakta yaşayan veya sahipli köpeklerin saldırıları için de geçerlidir. Devletin bu tehlikeyi “bertaraf etme” gibi bir yükümlülüğü yoktur.

Bununla birlikte, istisnâ hallerde devletin “bir tehlikeyi bertaraf etme” yükümlülüğü de olabilir. İstihbarat çalışmalarıyla bir terör saldırısını, örneğin 10 Ekim 2015 tarihinde Ankara Gar'ında gerçekleşen saldırıyı önleme veya bir

cinayeti, örneğin 19 Ocak 2007’de Agos Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Hrant Dink’e yapılan silahlı saldırıyı engellemek buna örnek olarak gösterilebilir. Ancak bunlar, kolayca anlaşılabilceği üzere, ne zaman ve nerede olacağını bilmesi mümkün olmayan köpek saldırılarından farklı durumlardır.

Yazar, köpek saldırısı tehlikesinin bertaraf edilmesi için devletin “yasal düzenleme” yapma sorumluluğu olduğunu da paragrafın geri kalanında iddia etmektedir. Ancak egemenlik yetkisi kullanması nedeniyle TBMM’nin bu anlamda yargı önüne taşınabilecek bir sorumluluğu olmadığını Hukuk Fakültesi’nin ilk senesinde Anayasa Hukuku dersi alan herkes bilir. Egemen irade en üstün iradedir ve bu nedenle kimse onun sorumluluğuna gidemez. Bir düzenlemenin yapılması gerektiğini iddia etmekle, bu düzenlemenin yapılmaması halinde “sorumluluk doğacağını” söylemek hukuken iki farklı şeydir ve bir hukukçu bu ayrıma önem vermelidir.

Söz konusu paragraftaki asıl sorunsu bu karmaşanın bir devamı olarak, ancak daha vahim şekilde ortaya çıkmaktadır. Devletin yasal düzenleme yapma sorumluluğu olduğunu yanlış şekilde iddia etmesine ek olarak, yazar, Anayasa Mahkemesi (AYM) ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi (İHAM) içtihatları doğrultusunda “kanunun kalitesi”ne dikkat çekmekte, yani “*bir konuda yapılan düzenlemenin kamu gücü tarafından keyfi davranışları engelleyecek, erişilebilir, öngörülebilir nitelikte olması gerektiğini*” belirtmektedir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki AYM ve İHAM içtihatlarında bahsedilen “kanun kalitesi/niteliği” ile yazarın anladığı “kanunun kalitesi”nin birbirinden farklı kavramlar olduğu anlaşılmaktadır. Yazarın referans verdiği makalede de belirtildiği üzere “kanun kalitesi,” bir kanunun, hukuk devletinin ön koşulları olarak görülen belirlilik ve hukukî güvenlik ilkeleriyle ilgili, kanunların keyfi şekilde uygulanmasını önleyen ve öngörülebilir şekilde uygulanmasını sağlayan bir kavramdır (Özpolat, 2018, s.613-616). Referans verilen diğer yazar olan Volkan Aslan’ın da AYM kararlarına atıf yaparak belirttiği üzere, kanunun kalitesi kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz eden bir unsurdur. Bu kavram uyarınca, kanuni düzenleme ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir olmalıdır (Aslan, 2020, s.820).

Bir düzenlemenin kanun niteliği, Sayın Ersöz’ün cümlesinden anlaşıldığı şekilde insanların değil, devletin keyfi davranışlarını önler. Kanun, insanların değil, kamu güçlerinin keyfi davranışlarının önlenmesini sağlayacak belirlilik ve öngörülebilirlikte olmalıdır. Dolayısıyla, yazarın cümlesindeki “kamu gücü

tarafından keyfi davranışları” sözü, **“kamu gücünün keyfi davranışlarını”** şeklinde olmalıydı. Bu haliyle, küçük bir yanlışlık gibi görülmekle birlikte cümleden çıkan anlam 180 derece değişmektedir. Üstelik bu durum, referans verilen yazarların fikrinin yanlış aktarılması anlamına geldiğinden önemli bir akademik sorun teşkil etmektedir.

Bu noktada önemli bir soru, nasıl olup da bu yanlışlığın yapıldığıdır. Makalenin Adalet Dergisi'nin 703. sayfasına denk gelen kısmı bu konuda yol göstericidir. Bu sayfada yazar, köpek saldırılarını önlemek konusunda devletin pozitif yükümlülüğü olduğu yönündeki hukuken yanlış düşüncesini tekrarlamakta ve bunun *“kanunun kalitesinin artırılması ile mümkün olabileceğini”* ifade etmektedir. Bir başka deyişle, yazara göre, kanunun kalitesi, referans verdiği yazarların görüşünün aksine, kanunun ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir olmasıyla değil, kanunda kendi görmek istediği düzenlemelerin olup olmadığıyla ilgili bir kavramdır. Sayın Ersöz'e göre kanun eğer devlete köpek saldırılarını önleme sorumluluğu yüklüyorsa kalitelidir, yüklemiyorsa değildir ve kalitesinin artırılması gerekir. Ancak yukarıda belirttiğim üzere ne kanun(un) kalitesi kavramı böyle bir şeydir ne de referans verdiği yazarlar buna benzer bir şey söylemektedir.

Dolayısıyla, bu paragraftan anlaşılan, Sayın Ersöz ya referans verdiği yazarları okumamıştır ya okuduğunu anlamamıştır ya da bu yazarların görüşüyle birlikte kanun(un) kalitesi kavramını kendi iddialarına uyacak şekilde çarpıtmaktadır. Bunların hangisinin daha vahim olduğu sorusunun cevabını okuyuculara bırakıyorum.

B. Uygun Yorum İlkesini Kimin Uygulayacağı

Sayın Ersöz, makalesinin Adalet Dergisi'nin 704. sayfasına denk gelen kısmında, Hayvanları Koruma Kanunu'nun eski halinde, hayvanların öldürülebileceği halleri sınırlı sayıda yazan 13. maddenin lafzi yorumunun sokakta yaşayan hayvanların itlafını engellediğini, ancak bu engelin *“uygun yorum ilkesi”* aracılığıyla aşılabileceğini iddia etmektedir. Yazara göre, söz konusu hüküm, *“devletin yaşam hakkını korumakla ilgili pozitif yükümlülüğüne”* uygun şekilde yorumlanabilir ve böylece iptal edilmesi veya değiştirilmesi gerekmeksizin de *“itlaf engeli”* aşılabilirdi.

Bu iddia, yukarıda açıkladığım üzere, devletin pozitif yükümlülükleriyle ilgili yanlış ifadeler içermesinin yanında, uygun yorum ilkesinin de anlaşılmadığını ortaya koymaktadır. Zira, yazarın iddiasından anlaşılan, kanunun eski halinde

dahi, söz konusu kanunu uygulamakla yükümlü merkezî ve yerel idarelerin 13. maddeyi Anayasa'ya uygun yorumlaması ve sayılan sınırlı nedenlerden birine dayanmadan da sokakta yaşayan köpekleri öldürebileceğidir. Ancak Sayın Ersöz'ün bilmediği veya gözünden kaçan bir durum söz konusu: Merkezî veya yerel otoritelerin uygun yorum ilkesini kullanma gibi bir yetkisi bulunmamaktadır.

Uygun yorum ilkesi, yazarın da referans verdiği çalışmada belirtildiği üzere, ancak ve ancak AYM tarafından, önüne gelen kanunların hukuksal değerini ölçerken, bir başka deyişle anayasallık denetimi yaparken kullandığı bir araçtır. Buna göre, eğer iptal veya itiraz yoluyla Mahkeme'nin önüne gelen kanun hükmüne birden fazla anlam verilebiliyorsa ve bu anlamlardan biri ile Anayasa'ya uygun bir sonuç ortaya çıkıyorsa, hüküm iptal edilmez, bu uygun yorum çerçevesinde kullanılmak şartıyla yürürlükte bırakılır (Eren, 2016, s. 257).

Dolayısıyla, uygun yorumu yapabilecek tek kurum, anayasallık denetimi yapabilen tek kurum olan AYM'dir. Ancak Sayın Ersöz'ün makalesinde geçen paragrafta AYM önüne gelen bir kanun hükmünden değil, köpek itlafının önünü açmak için bu yorumu merkezî ve yerel makamların yapması gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu çağrı, yine atf verilen makalenin yazarının ifade veya ima etmediği bir düşüncedir ve üstelik "hiçbir kimse veya organın kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisi kullanamayacağına" yönelik Anayasa'nın 6. maddesine de aykırıdır.

III. Gerekçelendirme Sorunları

Sayın Ersöz'ün makalesinde, her makede olduğu gibi, çeşitli iddialar ve çözüm önerileri bulunmaktadır. Her hukuksal sorunda olduğu gibi sahipsiz hayvanlarla ilgili de her akademisyen istediğini iddia edebilir ve önerebilir. Ancak, bilimsel nitelik bu iddia ve önerilerin gerekçelendirilmesini gerektirmektedir. Ne yazık ki Sayın Ersöz, ortaya attığı iddia ve önerilerden bazılarında bu niteliği sağlayabilmiş görünmemektedir.

A. 2024 Öncesindeki Düzenlemelerin Yetersiz Olduğu İddiası

Yazar, makalenin çeşitli yerlerinde, örneğin, makalenin Dergi'nin 704. sayfasına denk gelen kısmında "*sahipsiz köpeklerin sayısındaki kontrol edilemez artışın meydana geldiği bir düzlemde mevcut hukuki düzenlemelerin yetersiz kaldığından*" söz etmektedir. Sayın Ersöz'e göre bunun nedeni, ötanazi imkânının kanunun eski halinde düzenlenmemiş olmasıdır. Bu nedenle, 2024 yılında yapılan değişiklikle ötanazinin kanun kapsamına alınmasını olumlu bir gelişme olarak görmektedir.

Ancak bunun söylenebilmesi için, öncelikle, 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun değişiklikten önceki halinin uygulanıp uygulanmadığının ortaya konması gerekir. Zira sorun, yazarın iddia ettiği gibi, kanunun eksik veya yetersiz düzenlenmesi nedeniyle de ortaya çıkabilir uygulanmaması nedeniyle de. Bu sorunun çözümü, ancak sorunun nereden kaynaklandığının düzgün şekilde tespit edilmesiyle mümkün olabilir. Eğer sorunun kaynağını yanlış tespit ederseniz, önereceğiniz çözümler sorunun kaynağıyla uyuşmayacağı için sorunu çözmeniz de mümkün olmaz.

Sayın Ersöz'ün makalesinde 5199 Sayılı Kanun'un merkezî ve yerel makamlar tarafından düzgün şekilde uygulanıp uygulanmadığına dair herhangi bir analiz bulunmamaktadır. Yazar ne belediyelerin söz konusu kanundan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğine yönelik bir istatistik veya saha çalışması yapmış ne de merkezî yönetimin bu konuda denetim işlevini yerine getirip getirmediğini tartışmıştır. Buna rağmen, sorunun *“mevcut hukuki düzenlemelerin yetersiz kalmasından”* kaynaklandığını iddia etmektedir. Bu nedenle bu iddia, ne yazık ki bilimsel verilere dayanmayan akademik objektiflikten uzak, politika yapıcıların yaratmış olduğu önyargılara dayanan bir yaklaşımdır.

Kaldı ki Romanya gibi sokakta yaşayan hayvanların ötanaziyle kanunen öldürülebildiği bir ülkede sokak hayvanları popülasyonunun sadece geçici olarak düşürülebildiği, zaman içerisinde sayının hızla yeniden arttığı ve üstelik, ötanazi işleminin şirketlere ihalesinde büyük ölçekli yolsuzluklara neden olduğu gibi sorunlara makalede değinilmemektedir. Bilimsel yaklaşım, bu sonuçların nasıl olup da Türkiye'de ortaya çıkmayacağının gerekçeleriyle açıklanmasını gerektirir.

B. Kısırlaştırma ve Aşılamanın İşe Yaramadığı İddiası

Bir önceki iddiayla bağlantılı şekilde, Sayın Ersöz'ün daha Özet'in ikinci cümlesinde ortaya attığı ve makale içerisinde de devam ettirdiği iddialardan biri sokakta yaşayan köpeklerin *“kısırlaştırma ve aşılama ile kontrol altına alınamadığı”*dır. Bu iddiasına gerekçe olarak 5199 Sayılı Kanun sırasında köpek popülasyonunun düşmemesini, bilakis artmış olmasını göstermektedir. Yazar, bu iddiasını, Dergi'nin 704. sayfasında, Hayvanların Korunması Kanunu'nun eski halindeki kısırlaştırma, barınaklarda toplama ve sahiplendirmeye dayanan formülün *“ancak hayvan popülasyonunun sabit kalmasını sağlayabileceğini”* söyleyerek devam ettirmektedir.

Oysa bilindiği ve bu kanunun kabul edildiği 2004'ten bu yana iktidarda olan AKP'li bakanların da bizzat kabul ettiği üzere ne merkezî iktidar ne de belediyelerin çok büyük çoğunluğu bu kanundaki sokak hayvanlarını kısırlaştırma ve aşılama yükümlülüklerini düzgün şekilde yerine getirmiştir. Bütçe yetersizlikleri, sokakta yaşayan hayvanları öncelikli politika olarak görmeme, merkezî iktidarın gerekli denetimleri yapmaması ve diğer başka nedenlerle yıllardan beri yeterli düzeyde kısırlaştırma ve aşılama yapılmamışken, yapılmayan kısırlaştırma ve aşılamaların popülasyonun artmasında başarısız olduğunu söylemek, hiç piyango bileti almayan birinin büyük ödülü kazanamadığı için hayıflanmasına benzemektedir.

Üstelik, bilimsel esaslara uygun ve düzgün şekilde uygulanan bir kısırlaştırma ve aşılama kampanyasının başarılı olduğu ülkeler bulunmaktadır. Bunların başında Hollanda yer almaktadır. Bu ülkede 19. yüzyıldan itibaren artan sokak köpekleri sayısı 1960 yılında kabul edilen Hayvanları Koruma Kanunu ile sınırlanma ve azaltılma yoluna girmiştir. Merkezî hükûmet tarafından finanse edilen ulusal ücretsiz kısırlaştırma, sağlık taraması ve barınaklardaki köpekleri sahiplendirme kampanyası sonucunda bugün Hollanda sokaklarında tek bir sahipsiz hayvan bulunmamaktadır. Dolayısıyla, Sayın Ersöz'ün iddiasını ortaya atarken, Hollanda'da başarılı olan formülün neden Türkiye'de başarılı olamayacağını da gerekçelendirmesi gerekirdi.

C. Köpek Saldırılarında Yatay Etkiyle Devletin Sorumluluğunun Doğduğu İddiası

Sayın Ersöz, makalesinin Adalet Dergisi'nin 700. sayfasına denk gelen kısmında, sahipli köpek saldırılarından doğan zararlardan devletin sorumlu olacağını iddia etmektedir. Yazara göre, devletin köpek saldırılarını önlemek konusunda pozitif bir yükümlülüğü vardır ve izin verilen bir tür olup olmadığına fark etmeksizin sahipli bir köpek birine saldırır ve zarar verirse, insan haklarının yatay etkisi nedeniyle devletin sorumluluğu doğacaktır. Oysa, kanun ve yönetmeliğe göre izin verilmeyen türler kapsamında kalan köpekler bakımından istisnai şartlarda (gerekli denetim, kontrol ve takibin yapılmamış olması, kaçak üretim veya ticarete göz yumulmuş olması, vb.) bu iddia doğru kabul edilebilse bile, bu kapsamda olmayan bir tür köpeğin saldırısı nedeniyle neden devletin sorumlu tutulabileceğinin gerekçelendirilmesi gerekir.

Zira, her ne kadar devletin bireyler arası ilişkilerde de insan haklarının korunması için aktif şekilde devreye girmesi gerektiği görüşü, yani yazarın yatay etki dediği durum, giderek daha baskın hale gelmeye başlasa da bu yazının başında da

belirtildiği üzere, bireyler arasındaki olaylarda yaşanan hak ihlallerinde devletin sorumluluğu önleme değil, usul sorumluluğudur. Bir başka deyişle, insan haklarının yatay etkisi bağlamında devletin sorumluluğu hukuksal uyumsuzluğu adil yargılanma hakkı kapsamında çözmekle sınırlıdır. Devlet, kişilerden gelen hak ihlallerini yargısal mekanizmalar yoluyla gidererek pozitif yükümlülüklerini yerine getirmiş olur (Kaya, 2023, s. 182).

Dolayısıyla, yatay etki kapsamında devletin sorumluluğu hak ihlalinin oluşmasını önlemek değil, oluşan hak ihlalinin adil yargılanma ilkeleri çerçevesinde tazmin edilmesini sağlamaktır. Bunun aksini düşünmek, devlete gerçekçi olmayan bir sorumluluk yüklemek anlamını taşır. Nasıl ki evinize giren bir hırsız, arabanıza çarpan bir şoför veya kirasını ödemeyen kiracınız nedeniyle devletin sorumluluğu doğmuyorsa, size saldıran sahipli bir köpek nedeniyle de doğmaz. Çünkü, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarından da anlaşıldığı üzere, ancak devlete atfedilebilen bir yükümlülük söz konusu olduğu zaman özel hukuk kişileri arasındaki uyumsuzluklar bir anayasal hak sorunu teşkil eder (Kaya, 2023, s. 2024). Bununla beraber, eğer yaşadığınız saldırı nedeniyle bir zararınız doğarsa, elbette bunu adli mahkemelerde tazmin edebilmeniz gerekir. Ancak bu, devlete ait ne bir önleme ne de sonuç sorumluluğudur, bu bir usul sorumluluğudur.

Bu bağlamda, yazarın hemen bir sonraki cümlesindeki “devletin hukuki anlamda konunun **doğru** bir biçimde düzenlenmesini sağlaması” gerektiğine yönelik iddia da doğru değildir. Bir kanunun ne zaman “doğru bir biçimde düzenlendiği” kişiden kişiye değişir. Bu, hukuksal değil, politik bir konudur ve AYM dahil hiçbir yargı organı da bunu denetleyemez. Denetlerse yerindelik denetimi yapmış ve kuvvetler ayrılığı ilkesini ihlal etmiş olur. Örneğin, Katma Değer Vergisi'nin %8 mi %18 mi olması gerektiğine dair tartışma hukuksal değil, politik bir tartışmadır. Bunlardan birinin tercih edilmesi o kanunu doğru veya yanlış yapmaz. Benzer şekilde, Hayvanları Koruma Kanunu'ndaki sokakta yaşayan hayvanlarla ilgili eski ve yeni düzenlemeler çeşitli yönlerden eleştirilebilir ama bu konuda devlete “doğru bir biçimde düzenleme” sorumluluğu diye bir şey yüklenemez. Zaten aksinin düşünülmesi halinde bu sorumluluğun muhatabının kim olacağı sorusu doğar. TBMM mi sorumlu olacaktır? Bunun, TBMM'nin egemenlik yetkisi kullanan bir organ olması nedeniyle mümkün olmadığı yukarıda açıklanmıştır.

Sonuç

Türkiye'de sokakta serbest şekilde dolaşan köpekler tarih boyunca tartışma konusu olmuştur. Batı'ya yüksünme ve modernleşme çabaları çerçevesinde

İstanbul'daki köpeklerin toplanıp Hayırsız Ada'ya atılması ve bunun üzerinden yaşanan travma halen hafızalardadır. Bunun sonrasında da değişik zamanlarda sokakta yaşayan köpekler sorun olarak görülmüş, sayılarının azaltılması için toplanmaları, barınaklara kapatılmaları ve hatta öldürülmeleri bir çözüm olarak görülmüştür.

Ancak bu çabalar sonuçsuz kalmıştır. Bunun en önemli sebebi sokakta yaşayan hayvanların, özellikle de kedi ve köpeklerin, Anadolu topraklarının kültürel kodlarında yazılı olmasıdır. Türkiye'de insanla diğer hayvanları ayıran Batılı modern anlayış hiçbir zaman tam olarak yerleşmemiştir. Anadolu insanı tarihsel olarak yaşamını ve sokaklarını diğer hayvanlarla paylaşmaktan mutlu olmuş ve hatta bunu bir görev kabul etmiştir.

Söz konusu çabaların başarısız olmasının bir diğer sebebi ise Hollanda'da olduğu gibi uzun erimli bir plana bağlı kalınarak değil, Romanya'da olduğu gibi kısa erimli ve gündelik politikalar çerçevesinde hareket edilmiş olmasıdır. Plansız, programsız, rasyonel olmayan ve istatistik ve etoloji bilimine dayanmayan düzenleme ve uygulamaların başarıya ulaşma şansı ne yazık ki yoktur. Hayvanları Koruma Kanunu'nda 2024 yılında yapılan değişiklikle gelen toplama, barınak inşa etme, köpekleri buralara kapatma ve ötanaziye dayanan düzenlemelerin de sorunu çözemeyeceği, çok benzer süreçlerin yaşandığı ve düzenlemelerin hayata geçirildiği Romanya örneği (Pencea ve Bradatan, 2015) dikkate alındığında, büyük bir olasılıktır.

Bununla birlikte, sokakta yaşayan köpeklerin bazı şartlarda insanlara saldırdıkları ve hatta bazen bu saldırıların ölümle sonuçlandığı da bir gerçektir.¹ Bu nedenle, Sayın Ersöz'ün bu soruna çözüm bulmak amacıyla kaleme almış olduğu bu çalışmayı önemsiyorum. Zaten bu nedenle makaledeki sorunlara dikkate çeken bu yazıyı kaleme aldım. Umarım bu tartışmanın akademik açıdan sürdürülmesine ve derinleşmesine katkısı olur.

¹ Kesin olmayan istatistiklere göre 2023 yılında Türkiye'de 46 kişi köpek saldırısı sonucu yaşamını yitirmiştir. Bu az bir sayı olmamakla birlikte, ülkemizde bir köpek saldırısına kıyasla bir iş kazasında ölme riski 60 kat, silahlı saldırıda ölme riski 76 kat ve bir trafik kazasında ölme riski 218 kat daha yüksektir.

Kaynakça

- Aslan, V. (2020). COVID-19 Salgını Nedeniyle Uygulanan Sokağa Çıkma Kısıtlamalarının 1982 Anayasası'na Uygunluğu. İstanbul Hukuk Mecmuası, 78 (2), 809-835.
- Eren, A. (2016). Hukuki Yorum Yöntemleri Açısından Bireysel Başvuru Kararlarının Anayasanın Yorumuna Etkileri. Anayasa Yargısı, 33, 257.
- Kaya, S. (2023). İnsan Haklarının Korunmasında Yatay Etki ve Anayasa Mahkemesi'nin Kavrama Bakışı. Anayasa Yargısı, 4 (2), 159-213.
- Özpolat, H. (2018). Anayasa Mahkemesi'nin Bireysel Başvuru Kararlarında Maddi Anlamda Kanun Kriteri. TAAD, 9 (33), 609-622.
- Pencea R. ve Bradatan T. (2015, Şubat). Stray Dogs in Romania – Policies, Legal Framework and Solutions. Friedrich Ebert Stiftung. https://library.fes.de/pdf-files/bueros/bukarest/11281-20150428.pdf?utm_source=aposto (31.05.2025 tarihinde ziyaret edildi.)